

Stan ichtiofauny w systemie Kanału Łasica, KPN

Uzasadnienie dla uwzględnienia potrzeb ichtiologicznych i ciągłości morfologicznej cieków KPN

Analiza dostępnych opracowań, szczególnie Raportu Ichtologicznego zespołu prof. Wiśniewolskiego, IRŚ 2016 daje podstawy do szczególnego zwrócenia uwagi na konieczność zapewnienia łączności morfologicznej szczególnie dla „naturowych” gatunków ichtiofauny. Nie bez znaczenia jest fakt, że przy obecnym stanie siedlisk naszej rodzimej ichtiofauny, niebawem większość gatunków będzie zagrożona, między innymi z powodu utraty łączności morfologicznej systemów wodnych.

W tym miejscu podkreślenia wymaga fakt, że nie ma osiadłych gatunków ichtiofauny. Każdy z nich wymaga swobody migracji dla realizacji swych cykli życiowych.

Jednym z ważnych aspektów zapewnienia tej swobody jest różnica pomiędzy wody górną i dolną (tzw. wysokość piętrzenia) na wszelkich, nawet niewielkich urządzeniach piętrzących i stopniach wodnych, poza wykonanymi z materiałów naturalnych, jak bystrza kamienne, zapewniającymi płynne przejście między górnym a dolnym stanowiskiem.. Dla szczególnie słabych pływaków problem stanowią różnice większe niż 0,2 m.

Dla migracji większych osobników znacznym utrudnieniem są też wszelkie płaskie betonowe konstrukcje – poszury jazów, gdzie przy niżówkach płynie woda cienką warstwą.

W ramach działań ograniczających ucieczkę wody szczególnie ważne jest więc zapewnienie tej łączności morfologicznej.

Możliwe jest to bądź za sprawą udrożnień, bądź rozwiązań tą drożność zapewniających.

Gatunki szczególnej troski na dziś :

- 1) Koza *Cobitis taenia*
- 2) Różanka *Rhodeus amarus*
- 3) Piskorz *Misgurnus fossilis*

Piskorz w stosunku do wcześniej opisanych wymagania ma nieco inne, a jednak podobnie do poprzednich, wg danych z dostępnych nie występuje tak powszechnie. Należy podkreślić, że poza danymi z raportu ichtologicznego wiedza terenowa świadczy o tym, że piskorz występuje w kanałach KPN, zlokalizowano go m.in. w znaczących ilościach w kanale Ł9.

Psamnofilne – potrzeba okresowego dostępu do odcinków z dnem piaszczystym, piaszczysto żwirowym

- 4) Śliz *Barbatula barbatula* – te same wymagania co koza z grubsza, poza migracją zimową.

Kluczowe- drapieżnik, liczebność obok płoci największa.

- 5) Szczupak *Esox lucius* –gatunek powszechnie roznoszony jako ikra przez ptactwo wodne.

Ad1. W przypadku kozy jej wymagania w cyklu rocznym wymuszają zapewnienie komunikacji pomiędzy ciekami a jeziorami, stawami itp. w cyklu rocznym, bowiem gatunek ten zimuje raczej w wodach stojących, a rozmnaża się i żeruje w wodach płynących. Gatunek zaliczony jest do słabych pływaków, stąd wszelkie piętrzenia muszą być dostosowane do tej grupy pod względem ciągłości morfologicznej. Fakt obecności tego gatunku w obszarze zlewni Kanału Łasica potwierdza znaczną różnorodność siedlisk, w tym obecność fragmentów z dnem piaszczystym, ale konieczne jest zapewnienie łączności na całej długości, by nie wygenerować fragmentacji populacji. W przypadku tego gatunku ważne jest sprawdzenie czystości populacji, bowiem od pewnego czasu obserwowana jest tendencja do hybrydyzacji. Wymaga zapewnienia we wszelkich udrożnieniach szorstkiego dna.

Siedliska szczególnie istotne dla gatunku wg metodyki GIOŚ¹

3140 – twardowodne oligo- i mezotroficzne zbiorniki wodne z podwodnymi łąkami ramienic *Charetea*

3150 – starorzecza i naturalne eutroficzne zbiorniki wodne ze zbiorowiskami *Nympheion, Potamion*

3260 – nizinne i podgórskie rzeki ze zbiorowiskami włosieniczników *Ranunculion fluitantis*

3270 – zalewane muliste brzegi rzek

Ad 2. Różanka to jedyny wśród rodzimej ichtiofauny gatunek ostrakofilny, związany z obecnością małży. Sam gatunek uznawany jest jako preferujący wody stojące, limnofilny, jednak przy właściwej różnorodności morfologii także w rzekach znajduje nisze dla siebie bez problemu. Ta specyfika cyklu życiowego zmusza do zwrócenia uwagi nie tylko na samą rybę, lecz także na zapewnienie dostępu do siedlisk małży. To z kolei wymusza dbałość o zapewnienie swobody migracji dla gatunków- nosicieli larw małży, tzw. glochidiów, które wykonują migrację górę cieków celem kompensacji znoszenie nurtem wody osobników dorosłych. To złożony cykl rozwojowy, stąd duża wrażliwość gatunku na zachowaną łączność morfologiczną. Który z gatunków ichtiofauny jest tu wektorem migracji kompensacyjnej glochidiów, trudno powiedzieć, jednak z dużym prawdopodobieństwem można podejrzewać szczupaka oraz płoć, ponieważ oba mają tendencję do migracji tarłowych i są stosunkowo liczne w ichtiocenozie tego systemu wodnego. Podobnie jak koza, słaby pływak, choć lepszy od kozy. Wymaga zapewnienia we wszelkich udrożnieniach szorstkiego dna.

Ad 3. Piskorz w stosunku do wcześniej opisanych wymagania ma nieco inne, a jednak podobnie do poprzednich, wg danych z dostępnych nie występuje tak powszechnie. Należy podkreślić, że poza danymi z raportu ichtiologicznego wiedza terenowa świadczy o tym, że piskorz występuje w kanałach KPN, zlokalizowano go m.in. w znaczących ilościach w kanale Ł9.

3150 – starorzecza i naturalne eutroficzne zbiorniki wodne ze zbiorowiskami *Nympheion, Potamion*

3160 – naturalne, dystroficzne zbiorniki wodne

3260 – nizinne i podgórskie rzeki ze zbiorowiskami włosieniczników *Ranunculion fluitantis*

Fakt, że znacznie lepszy stan ichtiofauny badacze zarejestrowali w górnej części dorzecza potwierdza znaczną różnicę stanu siedlisk w różnych częściach tego silnie przekształconego przez człowieka systemu wodnego. Właśnie w górnej części występują warunki zbliżone do naturalnych cieków, zresztą doptywy Kanału Łasica wykazują wiele cech naturalnych, i do stanu zbliżonego do naturalnego da się je przywrócić/doprowadzić stosując zasady renaturyzacji cieków.

Szczególnej uwadze powinien być poddany karaś złocisty, gatunek w zaniku w naszym kraju w związku z wprowadzeniem karasia srebrzystego. Wody KPN mogą stać się dla tego gatunku oazą, lecz w tym przypadku potrzeba dodatkowych badań.

Na uwagę zasługuje pojawianie się w systemie w górnej części włosieniczników. Ustalenie gatunku wymaga badania, bowiem w tej grupie roślin powszechna jest hybrydyzacja. Sam fakt obecności tych gatunków na granicy występowania siedliska zasługuje na szczególne podejście i sygnalizuje ogromny potencjał przedmiotowego ekosystemu wodnego do stosunkowo naturalnego, bogatego funkcjonowania.

Można domniemać, że pierwotnie cieki odwadniające ten obszar miały zupełnie inny od obecnego charakter, możliwe, że występowało tu znacznie więcej gatunków, a obszar podobny był bardziej

¹ https://natura2000.gdos.gov.pl/files/artykuly/52961/1149_Koza.pdf

dorzeczom płynącym przez torfowiska, a mimo to zachowującym nawet łososiowate. Możliwe, że terenami tymi nie płynęły wówczas ciekły rozumiane tak jak dziś (jedno wyraźne koryto), lecz woda płynęła wieloma odnogami, naturalnie, wolniej i korzystniej dla całego ekosystemu. Dzięki planowanym działaniom możliwe jest częściowe odtworzenie takiego charakteru, jednak dbałość o ichtiofaunę wydaje się być tego nierozłącznym elementem.

Kluczowe będą tu :

- zwiększenie różnorodności morfologii koryt, w tym zapewnienie łączności morfologicznej w korytach oraz w łączności z terasą zalewową oraz bocznymi akwenami, których w sąsiedztwie nie brakuje. Do osiągnięcia przy okazji stabilizacji stosunków wodnych i retencjonowania wód na powierzchni terenów KPN.

- zapewnienie mozaiki siedlisk, z odtworzeniem odcinków piaszczystych i względnie żwirowanych, właściwych dla zastanych w tym systemie spadków, średnio 0,3‰. To spadki wystarczające dla rozważania urozmaicenia profilu dna i zapewnienia zmienności przepływu w korytach.

Ponad wszystko jednak kluczowym warunkiem dla zapewnienia obecności ichtiofauny, warunku właściwych ocen stanu JCWP, jest zapewnienie łączności na wszystkich piętrzeniach, tak, by dochodziło do migracji z Bzury. Przy skutecznie zrealizowanych działaniach projektu i poprawie stosunków wodnych cały obszar może odzyskać ważną rolę tarliska dla ichtiofauny Bzury i Wisły.

Planując działania w powyższym zakresie należy brać pod uwagę znaczące okresowe zmiany w reżimie wodnym w zlewni (liczne czasookresy z niezmiernie niskim przepływem), a także główny cel projektu jakim jest możliwe efektywne wylewanie wody z kanałów, celem poprawy warunków retencyjnych na terenie samego KPN.

To niezmiernie istotne, ponieważ jest to ogromna szansa, aby realizując działania statutowe i wynikające z celów projektu, osiągnąć jednocześnie, bądź zapewnić potencjał na przyszłość, dla rozwoju biologicznego stanu ekologicznego ekosystemu wodnego w KPN, co jeszcze zwiększy wartość przyrodniczą tego niezwykle obszaru. Jednocześnie bilans ekonomiczno-środowiskowy powinien mieć tu kluczowe znaczenie – należy tak dobierać rozwiązania, aby osiągnąć możliwie największy efekt w postaci zalewania terenów parku i zwiększania wilgotności gleb, ale jednocześnie nie wygenerować nowych barier i przyszłych kosztów związanych z ich udrażnianiem.